

"Vart tog uppfinnaren vägen?"

2019-10-31 07:00

Det här är en debattartikel. Åsikterna som framförs är skribentens egna.

DEBATT. Att få fram fler banbrytande innovationer igen, är ingen quickfix. Stödet till uppfinnarna måste öka och glädjen i att uppfinna komma tillbaka, skriver Uppfinnareföreningens nya ordförande Jan-Erik Nowacki.

"Vilda" visioner har gång på gång slagit ut befintliga näringar. Järnvägsuppfinnarna slog ut kanaltrafiken, Ericssons telefon ersatte telegrafen, kylskåpet från Electrolux gjorde iskarlarna överflödiga och internetuppfinnarna har slagit ut en rad branscher.

I dag är det stärkt konkurrenskraft och tillväxt som är det viktigaste motivet för vår forskning och utveckling, FoU. Sverige satsar mest i EU på FoU - drygt 15 000 kr/svensk och år. Men "vad fan får vi för det", för att travestera Leif Östling?

Om vi jämför EU-indexen för innovationsresultat, med hur mycket som satsas, ligger Sverige nästan sist i EU-klassen. Av de satsade 15 000 kronorna, får vi tillbaka en tillväxt värd maximalt 3000 kr/svensk och år. Under decennier har vi försummat verkligt nytänkande. Måhända har det dolts av en lågt värderad krona, som gjort att vi ändå lyckats exportera bra.

Företagen bedriver i dag oftast lågrisk-FoU eftersom kvartalsekonomin tvingar dem att bli ganska kortsiktiga och försiktiga. Undantagen är områdena it och medicin. Istället förväntas universitet och högskolor ta över det innovativa, varvid fristående uppfinnare, som vare sig tillhör akademien eller storföretagen, utdefinieras.

Inga uppfinnare

I Nationella innovationsrådet och i Vinnovas program för fordonsstrategisk forskning och innovation, sitter typiskt nog inte en enda fristående uppfinnare - däremot många företrädare för det bestående från myndigheter respektive dagens fordonsindustri.

Trots att de fristående uppfinnarna stod för hela 45 procent av de innovationer som nådde marknaden, sista gången det undersöktes mellan 1981 – 2006, så får de allra högst 1 procent av medlen för all FoU. SCB för inte ens statistik över FoU i små företag, så ingen vet exakt längre. Fristående uppfinnarens anslag är oftast destinerade för patent- och råd/planeexperter och omfattar sällan prototyper.

Nationella innovationsrådet har faktiskt även rensat bort själva orden uppfinnare/uppfinning till förmån för ordet innovatör/innovation. Samma sak gäller till exempel Vinnovas årsredovisning. Uppfinnarfasen framställs som oviktig – det finns ju hur många uppfinningar som helst. Problemen anses numera endast uppkomma senare, i "dödens dal", när uppfinningen ska bli en innovation och komma ut på marknaden.

Här föreligger ett fundamentalt feltänk. En bra uppfinning möter snarare ett "sug" från marknaden, medan dåliga uppfinningar måste "tryckas" ut med höga marknadsföringskostnader. Man borde därför snarare ha många \$er uppfinningar på menyn - men också förstånd att noga välja ut vilka man ska satsa på. Den selektionen blir möjlig om uppfinningarna kommit en liten bit på väg med tjänstemodeller eller prototyper.

Fantastiskt exempel

Fristående uppfinnare är naturligtvis inte heller svaret på allt. Många av universitetens satsningar på FoU, framförallt inom "life science" och IT-området har varit mycket lyckade. Emmanuelle Charpentiers uppfinning av "gensaxen", på Umeå universitet, är ett exempel på en fantastisk medicinsk universitetsuppfinning.

Vilka ska då välja ut de uppfinningar, som är värda att föra till marknaden? De som ska göra urvalet måste bland annat ha fackkunskap, intresse, integritet, uppfinningserfarenhet men också mod att gå emot det bestående. Är detta professorer, tjänstemän, politiker, storföretagare, ekonomer, patentingenjörer eller någon annan grupp? Uppfinnare är numera eliminerade ur den processen.

Att stärka uppfinnandet för att få fram fler banbrytande innovationer igen, är ingen quickfix. Framför allt måste lusten, glädjen och statusen i att uppfinna komma tillbaka.

Här är åtta förslag som skulle öka uppfinnandet i Sverige.

1. Barn och ungdomar tycker det är kul att uppfinna! Finnupp, Snilleblixarna och Blixtlåset är tävlingar som bevisar det. Se till så att sådana kreativa initiativ också överlever långsiktigt.
2. Gynna även uppfinnartävlingar för vuxna – typ SKAPA:s innovationspris.
3. Konstnärsnämnden delar årligen ut 150 statliga miljoner i stipendier till kreativa människor. Kan man ge fristående uppfinnare lika mycket?
4. Ge fristående uppfinnare studiemedel för att studera en uppfinning.
5. Det kostar 0,5 – 1 miljon i "försäkringsavgift" för att få ett patent i max 20år. Varför ska uppfinnaren sen själv betala 1 – 10 miljoner för att stämna den som stjal patentet? Lagg patentstöld under allmänt åtal och stärk upphovsrätten för uppfinnare.
6. Öka de totala FoU-medlen till fristående uppfinnare.
7. Prototyper för att illustrera en uppfinnings eller tjänsts funktion borde få extra stimulans.
8. Skapa uppfinnarkontor på storföretagen, med självständighet och status som för hundra år sedan.

Den som tjänar mest på en bra uppfinning är inte uppfinnaren utan samhället. Hur mycket har skatteverket fått och hur mycket fick LM Ericsson själv?

Jan-Erik Nowacki

Ordförande

Svenska Uppfinnareföreningen - världens äldsta, grundad 1886 av Samuel August Andrée.